



KLAGANDE

Uppsalahem AB, 556137-3589

Ombud: Advokat Patric Sandberg Helenius och jur.kand. Elin Skeppstedt
Advokatfirman Lindahl KB
Box 1203
751 42 Uppsala

MOTPART

Länsstyrelsen i Uppsala län
751 86 Uppsala

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Förvaltningsrätten i Uppsalas dom den 23 februari 2016
i mål nr 2369-15, se bilaga A *ej medtagen här*

SAKEN

Tillstånd enligt kulturmiljölagen

KAMMARRÄTTENS AVGÖRANDE

Kammarrätten upphäver underinstansernas avgöranden och visar målet åter till Länsstyrelsen i Uppsala län för ny prövning i enlighet med vad som framgår av skälen för kammarrättens avgörande.

BAKGRUND

Uppsalahem AB har hos länsstyrelsen ansökt om tillstånd enligt 4 kap. kulturmiljölagen (1988:950), KML, att uppföra flerbostadshus och lokaler för förskola och andra verksamheter inom planområdet Mikaelsskyrkan med omgivande park. Länsstyrelsen beslutade den 9 april 2015 att avslå ansökan.

YRKANDEN M.M.

Uppsalahem AB yrkar att kammarrätten bifaller ansökan. Om kammarrätten inte bifaller ansökan yrkar Uppsalahem att kammarrätten definierar en avgränsad kyrkotomt i enlighet med det av Uppsalahem markerade området på bilagerad karta (se bilaga B) eller i vart fall att kammarrätten definierar en avgränsad kyrkotomt. Uppsalahem för fram bl.a. följande.

Kyrkotomtens avgränsning

Uppsalahem har inte ansökt om tillstånd för bebyggelse inom kyrkotomt utan om tillstånd enligt 4 kap. KML för planerad bebyggelse inom planområdet. Det är felaktigt att utgå från att hela Mikaelssplan är kyrkotomt. Att parken anlades i samband med uppförandet av kyrkan innebär inte att hela parken ska anses som kyrkotomt. Parken anlades som en del i de samtida parkstråken utefter järnvägen. I dag återstår endast enstaka träd i allén varav de flesta kommer att kunna bevaras när den nya bebyggelsen uppförs. Parken anlades ursprungligen som en kommunal offentlig stadspark och inte som en sammankopplad enhet till Mikaelsskyrkan. Hela Mikaelssplan har därför inte ett samband med kyrkobyggnadens funktion och miljö.

Ett bifall till ansökan innebär inte att Mikaelsskyrkans kulturhistoriska värde minskas eller förvanskas

I förarbetena till KML har det förutsatts att tillsynsmyndigheten vid prövningen av föreslagna byggnadsåtgärder ska bedöma om kyrkan kommer att fylla sin funktion i församlingens gudstjänstliv. Kyrkans kulturhistoriska värden tillvaratas bäst när kyrkan fortsatt kan användas för sitt ursprungliga syfte gudstjänster. Förvaltningsrätten har bortsett från de kulturpolitiska målen och kulturmiljövårdens arbete.

En förändring är en förutsättning för bevarandet av den kulturhistoriskt värdefulla Mikaelsskyrkan. Parken och kyrkan kommer att vara tillgängliga från flera håll. Möjligheten att i dag uppleva kyrkan på håll från Skolgatan och Kungsgatan är redan mycket begränsad på grund av de träd som skymmer kyrkobyggnaden. Från Råbyvägen är det inte möjligt att se kyrkan. Även om en stor del av marken kommer att tas i anspråk för bostadsbebyggelse kommer stora delar av parken att bevaras som en allmän kommunal park. Anslutningsbyggnaden ska enligt detaljplaneförslaget utformas med hög arkitektonisk kvalitet och med hänsyn till den befintliga kyrkan.

Uppsalahem ger in yttrande från Svenska kyrkan och Upplandsmuseet.

Länsstyrelsen anser att överklagandet ska avslås och för fram bl.a. följande. Enligt 4 kap. KML utgörs kyrkotomt av ett område kring en kyrkobyggnad som hör samman med byggnadens funktion och miljö. Parkens tidigare samband till övrig stads- och parkmiljö i Uppsala är av underordnad betydelse. Parken har i dag en stor tillgänglighet som ligger i linje med kyrkotomtens avsiktliga miljö. Om Uppsalahems ansökan beviljas kommer tillgängligheten liksom det visuella intrycket att påtagligt begränsas. Ett upprätthållande av skyddet för Mikaelsskyrkan kan inte anses

som oproportionerligt för fastighetsägaren med hänsyn till kyrkans och kyrkotomtens stora kulturhistoriska värde.

Kammarrätten har den 18 oktober 2016 hållit syn på stället i parternas närvaro.

SKÄLEN FÖR KAMMARRÄTTENS AVGÖRANDE

Frågan i målet

För att kunna ta ställning till om tillstånd kan beviljas måste kammarrätten först ta ställning till om tillstånd överhuvudtaget krävs, dvs. om den planerade bebyggelsen är tillståndspliktig enligt KML.

Tillståndsplikt enligt KML

Enligt 4 kap. 3 § KML får kyrkobyggnader som är uppförda och kyrkotomter som har tillkommit före utgången av år 1939 inte på något väsentligt sätt ändras utan tillstånd av länsstyrelsen. I fråga om en kyrkobyggnad krävs alltid tillstånd för rivning, flyttning eller ombyggnad av byggnaden liksom för ingrepp i eller ändring av dess exteriör med dess fasta inredning och konstnärliga utsmyckning samt för ändring av dess färgsättning. I fråga om en kyrkotomt krävs alltid tillstånd för utvidgning av tomten samt för uppförande eller väsentlig ändring av byggnader, murar, portaler eller andra fasta anordningar på tomten.

En kyrkobyggnad definieras i 4 kap. 2 § KML som byggnader som före den 1 januari 2000 har invigts för Svenska kyrkans gudstjänst och den 1 januari 2000 ägdes eller förvaltades av Svenska kyrkan eller någon av dess organisatoriska delar. Begreppet kyrkotomt definieras i samma bestämmelse som ett område kring en kyrkobyggnad som hör samman med byggnadens funktion och miljö och som inte är begravningsplats.

Begreppet kyrkotomt infördes i lagstiftningen 1961 och omfattade då även begravningsplats. I slutet på 1980-talet infördes en snävare definition vilken fortfarande gäller. I förarbetena till den lagändringen föreslogs den statliga tillsynen gälla – utöver själva kyrkobyggnaden – sådana områden omkring skyddsvärda kyrkor, som tillsammans med byggnaden bildar kyrkomiljö, utan att området samtidigt är begravningsplats (se prop. 1987/88:104 s. 58). Som exempel på en kyrkotomt angavs en park utan gravplatser runt en kyrka eller ett område med en klockstapel som inte ligger omedelbart intill själva kyrkan (a. prop. s. 96).

Enligt Riksantikvarieämbetets vägledning för tillämpning av KML (2014-12-18) förknippas kyrkotomter framförallt med de kyrkor och kapell som uppfördes i städer och stadsnära lägen under 1900-talet. Det ska finnas ett funktionellt sammanhang mellan kyrkobyggnaden och kyrkotomten. Kyrkotomt enligt KML kan förstås som den mark som används för kyrkobyggnaden och sådan mark som ligger i anslutning till denna och behövs för att kyrkobyggnaden ska kunna användas för avsett ändamål. Kyrkotomt inom områden med sammanhållen bebyggelse är i allmänhet lika med berörd fastighet. Ägandet ska inte tillmätas någon betydelse för avgränsningen av kyrkotomten. Det område som avses är alltså inte alltid del av samma fastighet som kyrkobyggnaden. I de fall kyrkotomten inte sammanfaller med fastighetsgräns, måste länsstyrelsen utgå ifrån den enskilda kyrkobyggnadens funktionella och miljömässiga sammanhang, för att precisera vilket område som är aktuellt.

Kammarrättens bedömning

Kammarrätten konstaterar att Mikaelsskyrkan uppfördes före utgången av 1939. Uppsalahems planer på en anslutningsbyggnad till Mikaelsskyrkan är att anse som en sådan ändring av kyrkobyggnadens exteriör som alltid kräver tillstånd enligt 4 kap. 3 § KML.

När det gäller tillståndsplikten för byggplanerna i övrigt kan kammarrätten konstatera att begreppet kyrkotomt är vagt och att det saknas vägledning i praxis hur begreppet ska tolkas. Underinstanserna har ansett att hela Mikaelssplan är kyrkotomt.

Förvaltningsrätten tog, på länsstyrelsens begäran, in ett yttrande från Riksantikvarieämbetet. Riksantikvarieämbetet bedömde, i likhet med länsstyrelsen, att hela området är att betrakta som kyrkotomt. Som skäl angav Riksantikvarieämbetet att områdets struktur och vegetation är intimt förknippade med Mikaelsskyrkans funktion och miljö och utgör inte begravningsplats.

Upplandsmuseet har yttrat sig över förslaget till detaljplan för Mikaelssplan. Museet ställde sig positiv till att platsen kring kyrkan bebyggs men uttryckte en oro för att möjligheten att uppleva kyrkan från främst Kungsgatan skulle reduceras. Upplandsmuseet, som i sitt svar inte tog ställning till frågan om platsen avsåg kyrkotomt, framhöll att de högresta träd som bildar en allé från Kungsgatan mot kyrkans entré har stort kulturhistoriskt och arkitektoniskt värde.

Svenska Kyrkan uttrycker sitt stöd för det som anförs i Uppsalahems överklagan till kammarrätten men har inte tagit ställning till frågan om en avgränsning av kyrkotomten. Kyrkan säger bl.a. följande i ett yttrande som är daterat den 22 mars 2016. För att kulturarvet ska kunna bevaras måste det förvaltas väl och tillåtas att utvecklas för vår tids behov.

Parterna är överens om att parken anlades i samband med att kyrkan byggdes. Kammarrätten anser att stöd för bedömningen av kyrkotomtens avgränsning kan hämtas från dokument som beskriver kyrkans tillkomst. I målet finns en Kulturmiljöanalys, daterad den 1 juni 2014, med en sådan beskrivning. Av analysen framgår att kyrkobyggnaden, som aldrig varit avsedd att vara en församlingskyrka, uppfördes med nyttjanderätt på ofri grund. I det sydvästra hörnet i korsningen Kungsgatan och Skolgatan har det funnits bebyggelse som revs i början av 1970-talet. 1974 får Mikaelsskyrkan en egen avgränsad tomt.

Inledningsvis anser kammarrätten att den vegetation som finns runt kyrkan i dag inte ger stöd för att hela parken ska anses vara kopplad till kyrkobyggnadens funktion och miljö. Kammarrätten bedömer i stället att den avgränsning som gjordes i samband med att Mikaelsskyrkan fick en egen tomt är en naturlig avgränsning av kyrkotomten. Kammarrätten har då särskilt beaktat att kyrkan i samband med avstyckningen fick en skaftväg och en parkeringsplats. Kammarrätten anser dock att kyrkotomten även bör omfatta den mark där allén som leder upp från Kungsgatan mot Mikaelsskyrkans entré är placerad, eftersom den enligt kammarrätten hör samman med kyrkobyggnadens funktion och miljö. Kammarrätten menar alltså att kyrkotomten inkluderar fastigheten 55:1 och den del av området som framgår av bilaga C.

Med den avgränsning av kyrkotomten som kammarrätten anser bör göras krävs tillstånd enligt 4 kap. 3 § KML även för den planerade bebyggelsen som enligt ritningarna är placerad på fastigheten 55:1. Detsamma gäller för den planerade bebyggelsen längs med Kungsgatan inom det markerade området som kammarrätten bedömt är kyrkotomt.

Kammarrättens bedömning av vad som är kyrkotomt innebär att den bebyggelse som är planerad enligt ansökan till stora delar inte är tillståndspliktig enligt KML. Det betyder att frågan om tillstånd enligt KML är en helt annan än den som prövades av länsstyrelsen och förvaltningsrätten. Kammarrätten bör inte som första instans göra denna prövning utan ärendet bör tas upp på nytt av länsstyrelsen.


HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga D (formulär 1). *ej medtagen här*



Cecilia Silfverhjem
kammarrättsråd
ordförande

Christina Westerling
kammarrättsråd
referent

Mona Aldestam
kammarrättsråd



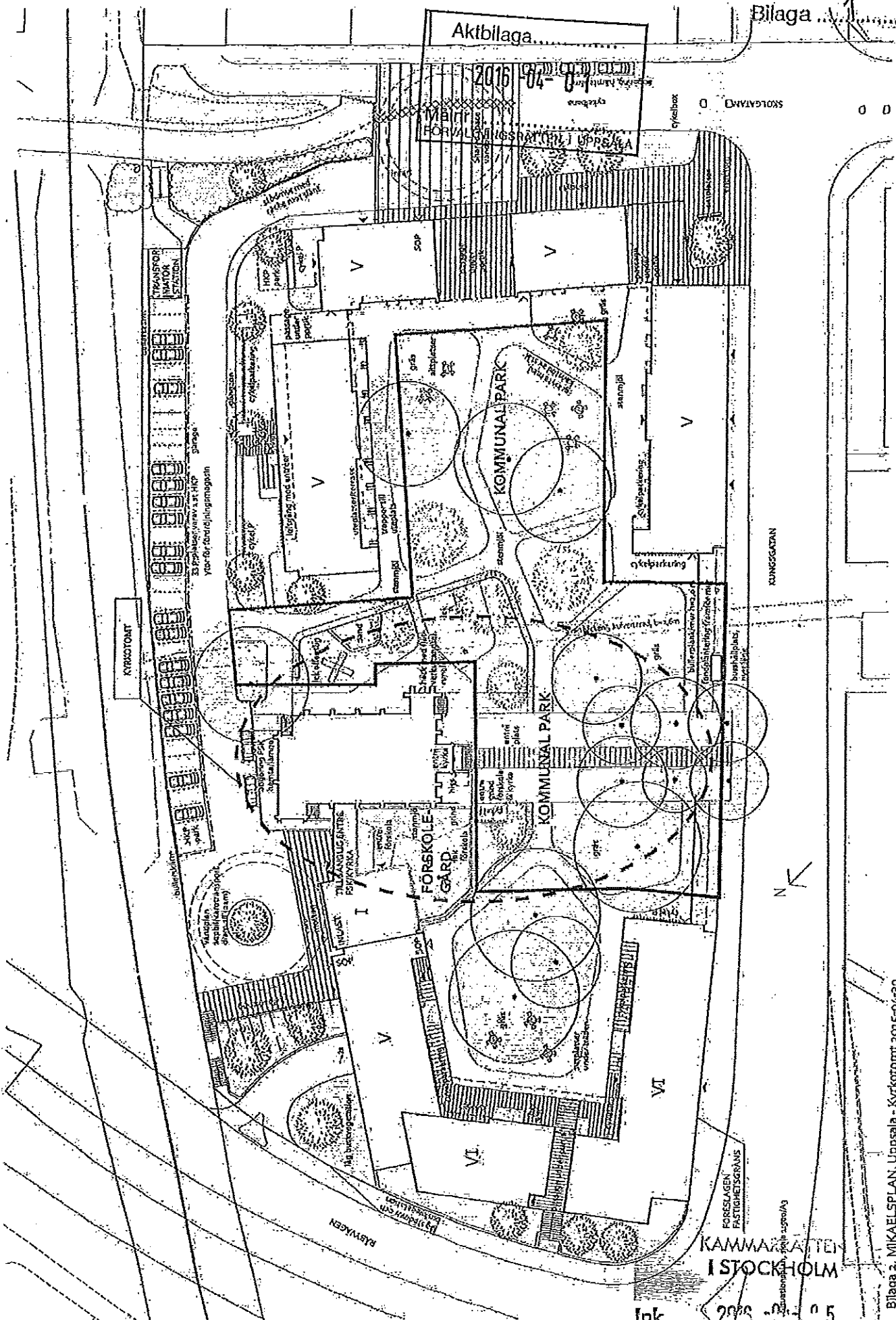
Sofia Lysell
föredragande

Aktbilaga

2016-04-08

MAJORSFÖRVALTNINGEN I UPPSALA

0 0



Bilaga 2, MIKAELSPLAN, Uppsala - Kyrkotoftan 2015-04-30

Ink. 2015-04-05

2417-16

Aktbil 2

15.10.99 a c

